

Prof. dr hab. Florian Kuźnik
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
ul. Ks. bpa S. Adamskiego 7, 40 - 069 Katowice
tel. +48 602390580; mail: florian.kuznik@ue.katowice.pl

Recenzja dorobku naukowego oraz aktywności naukowej dr Sławomira Pastuszki w związku z postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia

Ogólna charakterystyka sylwetki naukowej i dorobku naukowego habilitanta

Dr Sławomir Pastuszka jest doktorem w zakresie nauk o polityce. Stopień doktora w tym zakresie uzyskał w roku 2007 na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Od roku 2007 jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Polityki Międzynarodowej i Bezpieczeństwa na Wydziale Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Stale współpracuje z Wyższą Szkołą Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach. Prowadzi również zajęcia w Wyższej Szkole Handlowej w Kielcach z zakresu polityki regionalnej, w tym europejskiej polityki regionalnej i integracji europejskiej. Jest zatrudniony także w Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim (ŚUW), od roku 2012 na stanowisku kierownika Oddziału Realizacji Programów Rozwojowych w Wydziale Infrastruktury i Rozwoju. W latach 2004 – 2012 pełnił funkcję zastępcy dyrektora w Wydziale Zarządzania Funduszami Europejskimi ŚUW. Jeszcze wcześniej, w latach 2001 – 2002 pracował w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego jako główny specjalista w Departamencie Polityki Regionalnej.

Jako swoje główne osiągnięcie naukowe wynikające z art. 16 ust.2 ustawy z dnia 14.03.2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, zwane dalej rozprawą habilitacyjną, habilitant przedstawił monografię pod tytułem: Regiony problemowe we Włoszech, . w Niemczech i Polsce oraz uwarunkowania ich rozwoju, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2019 (ss. 338). Powyższa monografia, jako podstawowa pozycja wniosku habilitacyjnego, zostanie omówiona w odrębnym punkcie recenzji. W zestawie monografii habilitant wymienia jeszcze, poza monografią podstawową, 4 inne monografie, z czego jedna to praca wydana przed uzyskaniem stopnia doktora a druga to opublikowana praca doktorska. Monografię „Regiony problemowe...” uzupełniają dwie monografie, które habilitant kwalifikuje w wykazie opublikowanych prac nauko-

wych (Załącznik 5 Dokumentacji habilitacyjnej) jako wchodzące w skład osiągnięcia naukowego. Są to: Zróznicowanie kapitału społecznego w województwie świętokrzyskim i opolskim. Analiza porównawcza, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2016 (ss. 203) oraz Polityka regionalna Unii Europejskiej – cele, narzędzia, efekty, Wydawnictwo Difin 2012 (ss. 326). W wykazie opublikowanych prac oraz w Autoreferacie praca ta figuruje pod tytułem Europejska polityka regionalna... Wszystkie 5 monografii oraz zdecydowana większość publikacji artykułowych koncentruje się wokół tematyki rozwoju regionalnego widzianego w kontekście procesów integracji europejskiej i europejskiej polityki regionalnej. Świadczy to o dużej zwartości i dobrym wyprofilowaniu dorobku naukowego habilitanta.

W ujęciu ilościowym, na dorobek naukowy dr S. Pastuszki składa się 58 pozycji, opublikowanych po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, jako monografie i rozdziały w pracach zbiorowych, publikacje w czasopiśmie naukowych w języku polskim i angielskim. Cztery publikacje artykułowe zostały ujęte w wykazie prac opublikowanych jako współautorские. Czynny udział w konferencjach zamyka się liczbą 34 referatów wygłoszonych na konferencjach zagranicznych (3), międzynarodowych odbytych w Polsce (7) oraz konferencjach krajowych (24). Wszystkie trzy konferencje zagraniczne miały miejsce w Republice Czeskiej, referaty zostały przygotowane i wygłoszone w języku angielskim. W Autoreferacie, w pozycjach dotyczących osiągnięć naukowych habilitanta nie ma informacji o uczestnictwie w projektach badawczych bądź kierowaniu takimi projektami. Jednakże, biorąc pod uwagę wieloletnią aktywność merytoryczną (badawczą, ekspercką i organizacyjną) habilitanta w administracji publicznej można przyjąć, że spełnia on warunki uczestnictwa w pracach projektowych. Indeks Hirscha podany w Autoreferacie wynosi 5, a ilość cytowań wg Publish or Perish zamyka się liczbą 111.

Ocena monografii „Regiony problemowe we Włoszech, w Niemczech i Polsce oraz uwarunkowania ich rozwoju”

Monografia na temat regionów problemowych Włoch, Niemiec i Polski jest główną pozycją dorobku naukowego habilitanta. Jest to praca teoretyczno – empiryczna. Rozdział I ma charakter refleksji teoretycznej poświęconej istocie regionów, które autor nazywa problemowymi. Regiony problemowe zostały tu ujęte w kontekście koncepcji teoretycznych i uwarunkowań rozwoju regionalnego. Trzy pozostałe rozdziały mają charakter analityczny i dotyczą kolejno wielkich obszarów problemowych trzech wymienionych w tytule pracy krajów. Przedstawione w rozdziałach II, III i IV analizy dotyczą zarówno natury procesów rozwojo-

wych i poziomu rozwoju w wybranych przedziałach czasowych jak i całego kontekstu polityki rozwoju prowadzonej przez władze krajowe oraz regionalne układy decyzyjne. Podsumowaniem pracy jest ośmiostronicowe Zakończenie, które pozostawia u czytelnika spory niedosyt co do zakresu wniosków wynikających z analizy tak dużych i ważnych obszarów problemowych Europy, w dodatku mocno zróżnicowanych politycznie, społecznie i gospodarczo.

Główny cel pracy został określony jako „porównawcza ocena uwarunkowań, przebiegu procesów i roli polityk rozwoju w stosunku do tych regionów (tj. problemowych) poprzez rządowe działania interwencyjne oraz wykorzystanie środków Unii europejskiej” (s.16). Z celem podstawowym pracy związane jest założenie wejściowe mówiące o odmienności uwarunkowań rozwoju i specyficznym przebiegu procesów rozwojowych we Włoszech, w Niemczech i w Polsce. W ramach tak rozumianego celu podstawowego autor formułuje cztery cele szczegółowe (s. 16). Dotyczą one kolejno:

- identyfikacji czynników rozwoju w każdym z analizowanych obszarów problemowych,
- określenia uwarunkowań rozwoju obszarów problemowych Włoch, Niemiec, Polski,
- prezentacji tendencji rozwojowych Mezzogiorno, Niemiec Wschodnich i Polski Wschodniej skonfrontowanych z priorytetami polityki rozwoju i ze środkami finansowymi wykorzystanymi w ramach pomocy publicznej,
- empirycznej oceny zmian w zakresie spójności społecznej i gospodarczej analizowanych regionów.

Sekwencja przyjętych celów przekłada się bezpośrednio na strukturę pracy i treść poszczególnych rozdziałów. Praca ma charakter zwarty merytorycznie i logiczny z punktu widzenia przyjętej metody analizy.

O wartości pracy w warstwie teoretycznej przesądza w dużym stopniu rozdział I zatytułowany: Regiony problemowe – ujęcie teoretyczne i praktyka badawcza. Jest to rozdział, który pozycjonuje pracę w układzie wybranych teoretycznych koncepcji rozwoju. Autor wychodzi tu od prób zdefiniowania regionu problemowego (podrozdział 1). W tym celu przedstawia różne sposoby definiowania i wydzielenia regionów znane powszechnie w literaturze geograficzno – ekonomicznej i politologicznej. Przechodząc do prób zdefiniowania regionu problemowego, podkreśla wieloaspektowość tego pojęcia, aby następnie skoncentrować się na jego dookreśleniu poprzez wybrane cechy ujęte w różnych dokumentach określających założenia krajowych czy europejskich polityk regionalnych w kolejnych okresach programowania rozwoju. W efekcie, wybiera wersję regionów problemowych jako regionów słabiej

rozwinętych. Pozostawia na uboczu inne wersje regionów problemowych, na przykład regionów restrukturyzacji. Myślę, że zamiarem habilitanta była analiza regionów Południa Włoch, Niemiec Wschodnich i Polski Wschodniej i do tego zamiaru poszukiwał nazwy dla tych regionów. Przy takim nastawieniu metodycznym trudno oczekiwać przemyśleń i konkluzji, które niosłyby wkład w rozwój teorii rozwoju regionalnego.

Podobnie „raportujący” charakter mają pozostałe dwa podrozdziały rozdziału I. Typologie czynników rozwoju, ich podziały na egzo i endogeniczne są bardzo ogólne i pobieżne. Kategoria spójności została sprowadzona do spójności społecznej i gospodarczej. Nie została w ujęciu teoretycznym w punkcie 2.5 rozwinięta spójność terytorialna. Omówienie koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego koncentruje się na „starych” teoriach wzrostu gospodarczego i rozwoju. W obszarze starych, klasycznych teorii rozwoju, w tym regionalnego ciekawe są uwagi autora dotyczące teorii biegunów rozwoju, odnoszące się także do regionów problemowych. Rozwój spolaryzowany nie musi bowiem automatycznie dać pozytywnych efektów pobudzania w strefach peryferyjnych, które łatwo powstają w regionach problemowych. Wyraźnie jednak brakuje mi rozwinięcia nurtów teoretycznych nowej geografii ekonomicznej i rozwoju endogenicznego. W tym względzie w punktach 3.4 i 3.5 są tylko niewielkie wzmianki. Zupełnie poza charakterystyką pozostawił autor kwestie konkurencyjności regionów, regionów inteligentnych i regionów uczenia się, a także koncepcje teoretyczne rozwoju technologicznego i rozwoju kreatywnego. Tego typu ujęcia teoretyczne odnoszą się także do regionów słabiej rozwiniętych. Definiują warunki przejścia na nowe ścieżki rozwoju, na temat których jest tylko kilka linijek tekstu na stronie 78. Rozdział I kończy się mało zrozumiałym wyliczeniem obszarów aktywności władz publicznych (s.79). Takie obszary aktywności miałyby wynikać z wielości koncepcji teoretycznych oraz różnorodności czynników rozwoju, czego już autor nie rozwinął.

Trzy główne rozdziały pracy, to znaczy rozdziały o numerach II, III i IV stanowią o wysokiej wartości pracy. Mają one charakter analityczny i empiryczny. Odnoszą się kolejno do trzech wielkich obszarów problemowych w trzech krajach Unii Europejskiej, to jest Południa Włoch, Wschodnich Niemiec i regionów Wschodniej Polski. Na uwagę zasługuje tu jednolitość metodyczna kolejnych analiz i ocen. Poza tym, autorowi udało się zebrać bogaty materiał faktograficzny opisujący poszczególne regiony. Każdorazowo, charakterystyka regionów problemowych zaczyna się od ich umiejscowienia w systemie prawnoprawno-administracyjnym państwa. Następnie czytelnik otrzymuje ocenę rozwoju w ujęciu historycznym uzasadniającą potrzebę wsparcia ze strony polityki państwa i Unii Europejskiej. Bardziej szczegółowej charakterystyce poddane są sposoby prowadzenia polityki rozwoju tych regionów w ko-

lejszych okresach programowania unijnego oraz w ramach polityki regionalnej danego kraju. Po charakterystyce bieżącej sytuacji społecznej i gospodarczej poszczególnych regionów następuje ocena postępów w zakresie spójności społecznej i gospodarczej z użyciem taksonomicznej miary spójności.

Bardzo krótkie są podsumowania uwarunkowań i procesów rozwojowych analizowanych regionów. W przypadku regionów włoskiego Mezzogiorno autor sugeruje niepowodzenie włoskich metod prowadzenia polityki rozwoju regionalnego prowadzącej do wzrostu konwergencji. Jednakże, supozycje autora na temat nieracjonalnej polityki władz od wczesnego Średniowiecza, przechwytywania pieniędzy dla Południa Włoch przez regiony bogatej Północy czy też na temat wpływu organizacji mafijnych na niepowodzenie włoskiej polityki regionalnej nie mają pokrycia w materiale analitycznym pracy. Poza tym, autor w swoich stwierdzeniach uogólniających zupełnie pominął Włochy Środkowe i tzw. syndrom Trzeciej Italii jako innej, może lepszej metody rozwoju niż wielkie transfery środków pomocowych między regionami. W przypadku Niemiec Wschodnich analizy prowadzą autora do wniosku o wzroście konwergencji między wschodnią i zachodnią częścią Niemiec. Tutaj także pojawiły się wnioski „na wyrost”, na przykład o wrogich przejściach firm wschodnioniemieckich, w ramach prywatyzacji przez firmy Niemiec Zachodnich. Wniosek o przewadze procesów dywergencyjnych nad procesami konwergencyjnymi dotyczą również regionów Polski Wschodniej. Specyfika polskich regionów problemowych jest jednak wyraźnie inna niż regionów włoskich i niemieckich. Jest ich przede wszystkim więcej, są na wschodzie i zachodzie kraju. Tak naprawdę, to od momentu wejścia w roku 2000 w orbitę programowania unijnego wszystkie polskie regiony były regionami problemowymi wg kryteriów przyjętych przez autora. Tych kwestii już jednak analizowana praca nie uwzględnia. Autor raczej sugeruje, że pomoc ze środków UE w przeliczeniu na mieszkańca była niższa dla województw Polski Wschodniej niż dla pozostałych województw (s. 238 i dalsze). Niższy też był poziom inwestycji na Wschodzie Polski (s. 292/93). W dodatku, polityka regionalna państwa koncentrowała się na dużych aglomeracjach miejskich i priorytetach rozwoju metropolitalnego (s. 292).

Siedmiostronicowe Zakończenie pracy zawiera jedynie zbiorcze powtórzenie wniosków zawartych w rozdziałach II, III i IV. To, co wydawałoby się istotą i przesłaniem tekstu o charakterze wnioskowym i było odniesieniem do celu i hipotez pracy zawiera się tylko w krótkim stwierdzeniu, że „badania potwierdzają sformułowaną tezę, że pomimo wielu podobieństw w ogólnym opóźnieniu rozwoju regionów problemowych we Włoszech, w Niemczech i w Polsce odmienne są w nich uwarunkowania, przebieg i dynamika zachodzących zmian i w nieco inny sposób odnoszą się do nich teoretyczne koncepcje rozwoju regionów

problemowych” (s. 300). Ogólny sens powyższego stwierdzenia jest chyba prawdziwy. Ale praca tego ani nie potwierdza ani nie zaprzecza.

Wielką wartością rozprawy, przedstawionej jako główne osiągnięcie badawcze habilitanta, jest dobrze zaprojektowana i konsekwentnie przeprowadzona analiza procesów konwergencji i dywergencji regionów Południa Włoch, Wschodnich Niemiec i Wschodniej Polski. Już samo znalezienie jednolitego wzorca analitycznego dla tych trzech bardzo różnych obszarów problemowych uważam za istotny wkład w rozwój teorii gospodarki i polityki regionalnej. Przeprowadzona analiza dostarcza też wiele wskazań co przyszłych orientacji polityki regionalnej prowadzonej w Polsce w łączności metodologicznej z europejską polityką regionalną.

Ocena pozostałych osiągnięć habilitanta

Na pozostały dorobek naukowy habilitanta, poza głównym osiągnięciem czyli rozprawą „Regiony problemowe we Włoszech, w Niemczech i Polsce”, składają się dwie monografie autorskie, 9 rozdziałów w monografiach recenzowanych w języku polskim i 3 w języku angielskim oraz publikacje artykułowe w liczbie 37, w tym w czasopismach zagranicznych w języku angielskim. Do tego dochodzą jeszcze dwie monografie związane z okresem „do doktoratu”. Całość tego dorobku ma dużą wartość merytoryczną. Na uwagę zasługują tu dwie monografie dobrze korespondujące z głównym nurtem badawczym habilitanta dotyczącym regionów mniej rozwiniętych. Pierwsza z tych prac dotyczy europejskiej polityki regionalnej i jest zatytułowana „Polityka regionalna UE – cele, narzędzia, efekty” Difin 2012 (ss. 326). Druga zaś pod tytułem „Zróżnicowanie kapitału społecznego województw świętokrzyskiego i opolskiego. Analiza porównawcza” Kielce 2016 (ss.203) jest udaną próbą badania poziomu kapitału społecznego w dwóch dość odmiennych społecznie i gospodarczo województwach.

Praca na temat europejskiej polityki regionalnej ma charakter przeglądowy i syntezyjny znaczenie polityki regionalnej Unii Europejskiej, która przeszła już różne, liczne fazy swojej ewolucji i dostosowań do stale pojawiających się nowych problemów rozwojowych regionów Europy. Uzasadnieniem dla napisania pracy jest według jej autora ciągle otwarte pytanie jak połączyć interwencję wyrównawczą na rzecz regionów słabiej rozwiniętych z interwencją na rzecz wzmocnienia konkurencyjności i pozycji globalnej całej Unii Europejskiej poprzez jej silne regiony. Autor zastosował tu ujęcie historyczne, przedstawiając kolejno poszczególne okresy powstawania koncepcji polityki regionalnej Unii Europejskiej ukonkretniane następnie przez różne kreowane mechanizmy i narzędzia jej realizacji.

Pracę rozpoczyna rozdział na temat regionów Unii Europejskiej. Typologia regionów Europy została tu ujęta w trzech grupach państw: federalnych, regionalnych i unitarnych. Charakterystyce poddana została specyfika regionów w poszczególnych państwach. Trochę dziwnie brzmi nazwa „państwa regionalne”. Autor pominął w zasadzie polskie, ciekawe koncepcje decentralizacji funkcji państwa. Można by w tym przypadku mówić o państwach zdecentralizowanych, w których autonomia regionalna jest ważną zasadą ustrojową. Rozdział drugi poświęcony jest charakterystyce polityki regionalnej jako ważnego narzędzia interwencji państwa w procesy rozwojowe. Rozdział trzeci jest czymś więcej niż charakterystyką warunków europejskiej polityki regionalnej. zawiera ujęte syntetycznie, całościowe przedstawienie ewolucji polityki regionalnej Unii Europejskiej, w ramach której ścierały się nurty wyrównawcze z nurtami dotyczącymi wzmocnienia konkurencyjności europejskich regionów i przez to całej Unii Europejskiej. Dwa dalsze rozdziały pracy dotyczą charakterystyki mechanizmów i narzędzi, w tym budżetowych prowadzenia polityki regionalnej. Ostatni, szósty rozdział pracy skupia się na konwergencji państw i regionów Unii Europejskiej. Tu autor różni konwergencję nominalną (prościej byłoby chyba mówić o makroekonomicznych warunkach stabilności) i konwergencję realną. Wartością pracy jest połączenie mechanizmów instytucjonalnych europejskiej polityki regionalnej z regionalistycznie widzianą konwergencją państw i regionów Europy.

Praca na temat zróżnicowań kapitału społecznego w regionie świętokrzyskim i regionie opolskim jest interesującym studium empirycznym na temat tego jak dokonywać pomiarów kapitału społecznego w jego różnych przejawach i jak w tym względzie porównywać ze sobą różne regiony. Na gruncie polskiej literatury regionalistycznej jest to jedna z nielicznych prac, która bierze na warsztat empiryczne badanie kapitału społecznego w specyfice regionalnej według dobrze przygotowanej metodyki badań.

Na pozytywną ocenę zasługuje dorobek habilitanta zawarty w publikacjach artykułowych. Jest to dorobek tematycznie zwarty, związany z regionami problemowymi i polityką regionalną uwzględniającą specyfikę tego typu regionów. Europejska polityka regionalna jest tu czymś w rodzaju drogowskazu, który wskazuje nowe orientacje koncepcyjne i wdrożeniowe. Warto też podkreślić różnorodność „dobrych” czasopism, w których autor umieszczał swoje artykuły. Dorobek studialno – badawczy habilitanta był prezentowany w formie referatów na 34 konferencjach naukowych, w tym trzech zagranicznych.

W Autoreferacie habilitant skrótowo ujmuje swoją aktywność projektową. Z dołączonego do dokumentacji habilitacyjnej materiału wynika, że brał udział w kilku projektach i odbył staże oraz wizyty studialne w Niemczech, Wielkiej Brytanii i w Czechach. Jego dzia-

łalność projektowa i wiedza ekspercka mogły się urzeczywistniać w ramach pracy w jednostkach administracji publicznej; rządowej i samorządowej. Jego praca zawodowa poza uczelnią jest z pewnością wzbogaceniem jego kompetencji praktycznych, które w moim przekonaniu są istotnym wzmocnieniem osiągnięć naukowych.

Dr Sławomir Pastuszka jest doświadczonym nauczycielem akademickim. Prowadził zajęcia na studiach I II stopnia oraz na studiach podyplomowych. Zestaw prowadzonych przez niego wykładów i ćwiczeń, podobnie jak jego aktywność publikacyjna, ma charakter zwarty i trzyma się rdzenia pod nazwą polityka regionalna i programowanie rozwoju regionalnego. Zajęcia prowadził na kierunkach ekonomicznych oraz politologicznych

Wniosek końcowy

Przedstawiona w recenzji ocena osiągnięć naukowych dr Sławomira Pastuszki pozwala mi sformułować wniosek, że ujmowany łącznie (rozprawa habilitacyjna + pozostałe osiągnięcia) wkład habilitanta w rozwój nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia zasługuje na wysoce pozytywną opinię. Wartościowa w tym względzie jest zarówno rozprawa habilitacyjna, która wzbogaca wiedzę o specyfice polityki regionalnej w regionach problemowych jak i pozostała część dorobku publikacyjnego, która pozostaje w ścisłym związku z rozprawą habilitacyjną. W świetle powyższych konstatacji stwierdzam, że osiągnięcia naukowe dr Sławomira Pastuszki zasługują na poparcie jego wniosku o nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Katowice 10.01.2020

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Pucel', written in a cursive style.